

210

N Á L E Z

Ústavního soudu

Jménem České republiky

Ústavní soud rozhodl dne 24. června 2003 v plénu o návrhu Nejvyššího soudu, zastoupeného předsedou senátu 29 JUDr. Zdeňkem Krčmářem, na zrušení ustanovení § 12a odst. 5 věty druhé zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů,

takto:

1. Ustanovení § 12a odst. 5 věty druhé zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, vyjádřené slovem „peněžitou“ se zrušuje dnem vyhlášení nálezu ve Sbírce zákonů.

2. Ve zbývající části se návrh zamítá.

Odůvodnění

I.

Dne 2. 12. 2002 byl Ústavnímu soudu doručen návrh 29. senátu Nejvyššího soudu, jímž se navrhovatel domáhá zrušení ustanovení § 12a odst. 5 věty druhé zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění zákona č. 122/1993 Sb., č. 42/1994 Sb., č. 74/1994 Sb., č. 117/1994 Sb., č. 156/1994 Sb., č. 224/1994 Sb., č. 84/1995 Sb., č. 94/1996 Sb., č. 151/1997 Sb., č. 12/1998 Sb., č. 27/2000 Sb., č. 30/2000 Sb., č. 105/2000 Sb., č. 214/2000 Sb., č. 368/2000 Sb., č. 370/2000 Sb., a č. 120/2001 Sb. (dále též „zákon o konkursu a vyrovnání“), vyjádřené slovy: „Proti usnesení o zamítnutí návrhu na prohlášení konkursu pro nedostatek majetku se může odvolat i věřitel, který doloží, že má za dlužníkem peněžitou pohledávku.“

Navrhovatel uvedl, že pod sp. zn. 29 Odo 184/2001 projednává dovolání věřitele proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 1. 2001 č. j. 2 Ko 172/2000-32 ve věci vedené u Krajského soudu v Plzni pod sp. zn. 26 K 72/2000 [návrh dlužníka G. and C. C., a. s. v likvidaci, (dále jen „dlužník“) na prohlášení konkursu]. Při projednání tohoto dovolání dospěl navrhovatel k závěru, že zákon, jehož má být při řešení věci použito, je v rozporu s Ústavou České republiky (dále jen „Ústava“). Domáhá se proto podle ustanovení čl. 95 odst. 2 Ústavy a § 64 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, jeho zrušení.

K tomuto návrhu vedly Nejvyšší soud následující důvody. Likvidátor dlužníka podal u Krajského soudu v Plzni dne 27. 9. 2000 návrh na prohlášení konkursu na majetek dlužníka s tím, že společnost je předložena a nedisponuje žádným majetkem. Krajský soud usnesením ze dne 4. 10. 2000 č. j. 26 K 72/2000-12 zamítl návrh na prohlášení konkursu na majetek dlužníka pro nedostatek majetku. Uvedené rozhodnutí napadla odvoláním věřitelka Č. o. b., a. s. Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 26. 1. 2001 č. j. 2 Ko 172/2000-32 její odvolání odmítl, maje ji podle ustanovení § 218 odst. 1 písm. b) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném před 1. 1. 2001, (dále jen „o. s. ř.“) za osobu, která není k odvolání oprávněna.

Navrhovatel uvádí, že ustanovení § 12a odst. 5 zákona o konkursu a vyrovnání přiznává legitimaci k podání odvolání proti usnesení o zamítnutí návrhu na prohlášení konkursu pro nedostatek majetku jednak dosavadním účastníkům řízení, jsou-li jimi navrhovatel a další navrhovatelé, jednak věřiteli, který doloží, že má za dlužníkem peněžitou pohledávku. Vychá-

zí tak ze standardního výkladu účastenství v první fázi konkursního řízení podávaného soudní praxí na základě stanoviska občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu, uveřejněného pod č. 52/1998 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek. Podle uvedeného stanoviska není v konkursním řízení ani přiměřeně použitelné ustanovení § 90 o. s. ř. Zákon o konkursu a vyrovnání má samostatné ustanovení, jímž vymezuje účastníky řízení, a okruh účastníků řízení je dále definován uvedením osob k podání návrhu (dalšího návrhu) na prohlášení konkursu oprávněných. Proto není namístě definovat účastníka konkursního řízení způsobem jiným. Ustanovení § 12a odst. 5 věty druhé zákona o konkursu a vyrovnání (dále též „napadená věta“) ani jiná ustanovení citovaného zákona však v dané souvislosti neposkytují odpověď na některé základní otázky. Především nelze zjistit, odkdy osobám uvedeným v daném ustanovení plyne lhůta k podání odvolání. Usnesení, proti němuž mají podat odvolání, se jim nedoručuje. Není též zřejmé, kdy tato lhůta uplyne. Dále lze mít pochybnosti, zda pro takové odvolatele platí stav řízení v době, kdy jejich odvolání dojde soudu. O ostatních navrhovatelích to stanoví zákon o konkursu a vyrovnání v ustanovení § 4 odst. 4 výslovně. Tím se údajně vytváří prostor k tomu, aby se řízení před odvolacím soudem (v rozporu s principem dvouinstančnosti řízení) stalo řízením v prvním stupni. Zákon totiž právo odvolání nepřiznává každému, kdo tvrdí, že je věřitelem dlužníka, nýbrž jen tomu, kdy pohledávku za dlužníkem doloží. Je zřejmé, že podáním odvolání se příslušná osoba stává účastníkem odvolacího řízení. Nepodá-li však současně další návrh (§ 4 odst. 4 zákona o konkursu a vyrovnání), není jasné, jakým způsobem a s jakými procesními právy a povinnostmi se bude podílet na novém řízení před soudem prvního stupně, jestliže s odvoláním uspěje, zamítavé rozhodnutí bude zrušeno a věc vrácena soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Navrhovatel proto tvrdí, že napadené ustanovení je v rozporu s čl. 1 Ústavy a čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále i „Listina“). Shora uvedené pochybnosti vedou navrhovatele k závěru, že napadená věta je v rozporu s principem právní jistoty. Princip rovnosti účastníků je dle něj narušen tím, že napadená věta vede ve svých důsledcích k rozdílnému zacházení s účastníky konkursního řízení. Rozdílné zacházení však není podloženo žádným zákonným hlediskem, jež by je ospravedlňovalo. Konečně též tvrdí, že osoba, která jako věřitel s peněžitou pohledávkou za dlužníkem vstoupí do řízení až tím, že ve smyslu napadené věty podá odvolání proti usnesení o zamítnutí návrhu na prohlášení konkursu pro nedostatek majetku, se buď stane účastníkem konkursního řízení pouze pro jeho odvolací stadium, nebo se stává stejným účastníkem řízení jako další navrhovatel podle ustanovení § 4 odst. 4 zákona o konkursu a vyrovnání (i pro řízení před soudem prvního stupně po kasaci rozhodnutí soudu prvního stupně v důsledku jejího odvolání). V obou případech však platí, že proti odvolateli, jímž je další navrhovatel, musí odvolatel podle napadené věty svou legitimaci k odvolání dokládat tím, že „doloží“ (osvědčí) peněžitou pohledávku za dlužníkem. Odvolací soud se tím dostává současně do role soudu první instance (jednoinstančně zkoumá, zda odvolatel je věřitelem dlužníka, bez zřetele k tomu, že jediný věcný argument, na jehož základě lze i tak v odvolacím řízení odklidit usnesení o zamítnutí návrhu na prohlášení konkursu pro nedostatek majetku, může spočívat ve vyvrácení závěru o zřejmé majetkové nedostatečnosti dlužníka). Oproti odvolateli, jímž je další navrhovatel, není odvolatel podle napadené věty omezen ve svých procesních právech stavem řízení v době, kdy jeho odvolání došlo soudu (toto omezení mu zákon neukládá, ačkoli jeho potřeba může nabýt na významu po kasaci usnesení soudu prvního stupně odvolacím soudem v obnoveném řízení před soudem prvního stupně).

II.

Ústavní soud si podle § 69 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů, vyžádal od Poslanecké sněmovny a Senátu Parlamentu České republiky coby účastníků řízení vyjádření k projednávanému návrhu.

Předseda Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky (dále též „Poslanecká sněmovna“) PhDr. Lubomír Zaorálek k návrhu uvedl, že napadené ustanovení § 12a odst. 5 věty druhé zákona o konkursu a vyrovnání bylo do zákona zařazeno na základě návrhu poslankyně Evy Dundáčkové zákonem č. 105/2000 Sb., který nabyl účinnosti dnem 1. 5. 2000 (sněmovní tisk č. 219). Důvodem pro zařazení uvedeného ustanovení bylo rozšíření okruhu osob oprávněných podat odvolání proti usnesení o zamítnutí návrhu na prohlášení konkursu pro nedostatek majetku věřitele, které dosud nebyly účastníky konkursního řízení. V případech, kdy konkurs navrhuje například pouze dlužník a jeho návrh je zamítnut ze shora uvedeného důvodu, neměli jeho věřitelé postavení účastníků řízení, a proto nemohli příslušně usnesení napadnout odvoláním. Podat odvolání a následně zrušit usnesení o zamítnutí návrhu na konkurs pro nedostatek majetku je přitom namísto tehdy, kdy věřitelé jsou schopni označit jakýkoli majetek, na který je možné konkurs prohlásit. Novela zákona proto tuto možnost odvolat se přinesla. Oprávněný k podání odvolání je věřitel, který má proti dlužníkovi peněžitou pohledávku. Za stejných podmínek jako věřitel, který by se prohlášení konkursu sám domáhal, je povinen ji osvědčit. Napadená věta byla již součástí poslaneckého návrhu a při jejím projednávání ve výboru ústavněprávním a hospodářském ani ve druhém čtení nedoznala změny. Rovněž v Senátu Parlamentu České republiky, jenž měl k návrhu zákona postoupeného Poslaneckou sněmovnou pozměňovací návrhy, které byly v konečném hlasování Poslaneckou sněmovnou akceptovány, nebylo k tomuto ustanovení výhrad. Zákonodárce při projednávání a schválení zákona vycházel z účelu zákona a cílů konkursního řízení a byl v přesvědčení, že vyhovuje požadavku souladu s mezinárodními smlouvami podle čl. 10 Ústavy, Ústavou a ústavním pořádkem České republiky včetně Listiny základních práv a svobod. Zákonodárny sbor jednal dle předsedy Poslanecké sněmovny v přesvědčení, že přijatý zákon je v souladu s Ústavou, ústavním pořádkem a právním řádem. Vyjádření ponechává na Ústavním soudu, aby posoudil ústavnost uvedeného ustanovení.

Předseda Senátu Parlamentu České republiky (dále též „Senát“) doc. JUDr. Petr Pithart ve svém stanovisku také nejprve popsal průběh schvalování zákona č. 105/2000 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, (dále též „zákon č. 105/2000 Sb.“ či „zákon“) a kterým byla napadená věta do zákona o konkursu a vyrovnání zařazena. Uvádí, že pozměňovací návrhy Senátu se předmětného ustanovení nedotkly, a lze proto konstatovat, že Senát jednal v přesvědčení, že napadená věta je v souladu s Ústavou a Listinou základních práv a svobod. S ohledem na *ius naturale* vyslovuje přesvědčení, že praxe ukázala na nutnost posílení principu rovnosti účastníků konkursního řízení a potřebu odstranit diferencovaný přístup k nim. Otázkou však zůstává, zda subjekt, který nepřistoupil k řízení, by měl být oprávněn podat proti rozhodnutí o zamítnutí návrhu na prohlášení konkursu odvolání. Nad rámec návrhu vyjadřuje pochybnosti, zda v situaci, kdy účastníky konkursního řízení jsou jen někteří věřitelé, je pro konkursní soud možné zjistit tzv. „podvodný úpadek“. V této souvislosti shodně s navrhovatelem poukazuje na shora uvedené stanovisko Nejvyššího soudu.

III.

Ústavní soud nejdříve v souladu s § 68 odst. 2 zákona o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, zkoumal, zda zákon, u něhož navrhovatel namítá protiústavnost jeho ustanovení, byl přijat a vydán v mezích Ústavou stanovené kompetence a ústavně předepsaným způsobem. Z vyjádření Poslanecké sněmovny a Senátu, jakož i ze zaslaných příslušných sněmovních tisků, a dále z údajů o průběhu hlasování Ústavní soud zjistil, že Poslanecká sněmovna schválila návrh zákona na své 21. schůzi dne 28. 1. 2000, když se pro něj z přítomných 152 poslankyň a poslanců vyslovilo 128 a jeden byl proti. Senát projednal návrh zákona na své 16. schůzi dne 1. 3. 2000 a vrátil jej Poslanecké sněmovně ve znění pozměňovacích návrhů. Z přítomných 53 senátorů a senátorek hlasovalo pro 52. Nikdo nebyl proti.

Poslanecká sněmovna o návrhu zákona opětovně jednala dne 4. 4. 2000 na své 24. schůzi. Pro návrh zákona ve znění schváleném Senátem hlasovalo z přítomných 181 poslankyň a poslanců 98 pro a 81 proti. Návrh byl přijat. Prezident České republiky podepsal zákon dne 17. 4. 2000. Schválený zákon byl doručen předsedovi vlády k podpisu dne 19. 4. 2000. Zákon byl vyhlášen ve Sbírce zákonů dne 25. 4. 2000 v částce 32 pod č. 105/2000 Sb. Byl tak přijat a vydán ústavně předepsaným způsobem a v mezích Ústavou stanovené kompetence při dodržení pravidel stanovených v čl. 39 odst. 1 a 2 Ústavy.

Vzhledem k tomu, že od ústního jednání nebylo možno očekávat další objasnění věci, dotázal se soud účastníků řízení, zda souhlasí s upuštěním od něj (§ 44 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb.) s tím, že pokud nezašlou Ústavnímu soudu ve stanovené lhůtě výslovné vyjádření, bude soud předpokládat, že s upuštěním od ústního jednání souhlasí.

Předseda Poslanecké sněmovny sdělil Ústavnímu soudu již ve svém vyjádření k návrhu, že souhlasí s projednáváním této věci bez ústního jednání. Předseda Senátu také sdělil přípisem ze dne 13. 6. 2003, že s upuštěním od ústního jednání souhlasí. Vzhledem k tomu, že před určením případného data vyhlášení tohoto nálezu nebylo postaveno najisto, zda dotaz Ústavního soudu podle ustanovení § 44 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., navrhovatel skutečně obdržel, byla u něj tato skutečnost ověřena telefonickým dotazem dne 24. 6. 2003. Navrhovatel Ústavnímu soudu sdělil, že s upuštěním od ústního jednání souhlasí (srov. úřední záznam ze dne 24. 6. 2003). Písemně se již k dotazu nevyjádřil.

Za dané situace měl Ústavní soud za to, že podmínky ustanovení § 44 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb. jsou naplněny, a od ústního jednání upustil.

IV.

Navrhovatel se podaným návrhem domáhá zrušení ustanovení § 12a odst. 5 věty druhé zákona o konkursu a vyrovnání, podle něhož „Proti usnesení o zamítnutí návrhu na prohlášení konkursu pro nedostatek majetku se může odvolat i věřitel, který doloží, že má za dlužníkem peněžitou pohledávku.“

Podle ustanovení § 1 odst. 1 zákona o konkursu a vyrovnání je účelem tohoto zákona uspořádat majetkové poměry dlužníka, který je v úpadku. Uspořádáním majetkových poměrů dlužníka je nutno rozumět zejména vypořádání nároků věřitelů dlužníka za podmínek stanovených zákonem. Taktéž novela zákona o konkursu a vyrovnání (zákon č. 105/2000 Sb.) směřuje dle důvodové zprávy mimo jiné k posílení postavení věřitelů. Uvedenému legitimnímu cíli poskytnout zvýšenou ochranu majetku věřitelů se nevymyká ani napadená věta, neboť se jí posiluje procesní postavení věřitelů, kteří dosud nebyli účastníky konkursního řízení a nemohli usnesení o zamítnutí návrhu pro nedostatek majetku napadnout odvoláním.

Navrhovatel předně spatřuje v napadené větě rozpor s ustanovením čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, podle něhož jsou si všichni účastníci řízení rovni. Jak vyslovil Ústavní soud ve svém nedávném nálezu sp. zn. Pl. ÚS 19/02 (náleze byl vyhlášen pod č. 101/2003 Sb. a bude uveřejněn ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 29, nález č. 33), v němž se problematikou rovnosti účastníků konkursního řízení v jiných souvislostech rovněž zabýval, má dané ustanovení Listiny zaručit rovná procesní práva a povinnosti konkrétních účastníků v konkrétním řízení. Navrhovatel se svým návrhem ovšem domáhá abstraktní kontroly napadené normy, byť na pozadí konkrétního případu. Ten je Ústavnímu soudu znám jen zprostředkovaně a není přirozeně jeho úkolem se jím v tomto řízení jakkoli zabývat. Projednávaný návrh proto Ústavní soud zkoumal prizmatem čl. 96 odst. 1 Ústavy, jenž stanoví obecný princip rovnosti účastníků v řízení se shodným předmětem řízení.

Ústavní soud zmíněným nálezem sp. zn. Pl. ÚS 19/02 navrhovateli vyhověl, neboť shledal, že zákonodárce nepřipustně přiznal různá procesní práva a povinnosti účastníkům řízení se shodným předmětem řízení. Ústavní soud přitom nenalezl ani možnost překonat neú-

stavnost napadeného ustanovení (§ 24 odst. 4 zákona o konkursu a vyrovnání) takovou interpretací, která by byla ústavně konformní.

Navrhovatel tvrdí, že napadená věta je jednak neurčitá a porušuje princip právní jistoty, jednak ve svých důsledcích vede k rozdílnému zacházení s účastníky konkursního řízení. Nevymezuje počátek běhu lhůty pro podání odvolání proti usnesení, jímž soud zamítl návrh na prohlášení konkursu pro nedostatek majetku, a neurčuje, jaké postavení budou mít osoby oprávněné k podání odvolání v řízení po jeho zrušení. Oproti odvolateli, jímž je další navrhovatel, musí odvolatelé podle § 12a odst. 5 věty druhé zákona o konkursu a vyrovnání svou legitimaci k podání odvolání dokládat tím, že „doloží“ peněžitou pohledávku za dlužníkem. Napadená věta se též nezmiňuje o tom, zda a v jakém směru jsou práva těchto osob omezena faktem, že do řízení vstupují až v této části. Podle navrhovatele nejsou odvolatelé podle § 12a odst. 5 věty druhé zákona o konkursu a vyrovnání omezeni ve svých procesních právech stavem řízení v době, kdy jejich odvolání došlo soudu, neboť jim toto omezení (na rozdíl od „dalších navrhovatelů“) zákon neukládá.

V.

Námítka vztahující se k neurčitosti textu napadené věty souvisí s požadavkem předvídatelnosti zákona. Obecně lze konstatovat, že neurčitost některého ustanovení právního předpisu nutno považovat za rozpornou s požadavkem právní jistoty, a tudíž i právního státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy), toliko tehdy, jestliže intenzita této neurčitosti vylučuje možnost stanovení jeho normativního obsahu pomocí obvyklých interpretačních postupů [srov. náleží Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 9/95 (náleží byl vyhlášen pod č. 107/1996 Sb. a uveřejněn ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 5, náleží č. 16)]. Jinými slovy, určitá míra neurčitosti právního předpisu je logickým důsledkem povahy právní normy coby obecného měřítká regulujícího chování právních subjektů. Ústavní soud připomíná ustálenou judikaturu Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“), podle níž požadovaná míra přesnosti zákona závisí především na charakteru vztahů, které upravuje, ale též na počtu a povaze jeho adresátů. Považuje se za přirozené, že soudy „dotvářejí“ právní normy, které nemohou výslovně zohlednit bohatost vztahů a situací, na něž mají být použity. Míra přesnosti a předvídatelnosti zákona musí být ovšem výrazně vyšší tam, kde zákon specificky dovoluje ingerovat veřejné moci do práv a svobod jednotlivce a otevírá prostor k její nepřípustné svévoli, a zvláště tam, kde je veřejná moc uplatňována utajeně, bez dohledu veřejnosti (viz náleží ESLP ve věci *Kruslin proti Francii*, 1990, § 30).

Širší předmět úpravy napadené věty (průběh řízení o konkursu) neklade z výše uvedených hledisek na míru přesnosti textu žádné zvýšené nároky, a lze tak legitimně od soudu očekávat, že možné nejasnosti odstraní svým výkladem.

Ústavní soud se domnívá, že námítka navrhovatele lze ve značné míře překonat ústavně konformním výkladem. Předpokladem pro jeho výkladovou úvahu bylo následující východisko. Nelze apriorně vycházet z předpokladu, že zákonodárce při přijímání ustanovení § 12a odst. 5 věty druhé zákona o konkursu a vyrovnání měl úmysl porušit ustanovení čl. 96 odst. 1 Ústavy. Nelze proto předpokládat, že by poskytnutím ochrany majetku skupiny věřitelů, kteří na jeho základě podají odvolání proti usnesení o zamítnutí konkursu pro nedostatek majetku a doloží, že mají za dlužníkem peněžitou pohledávku, zamýšlel současně udělit jí neodůvodněně rozdílné procesní postavení oproti skupině ostatních věřitelů-účastníků. Této ústavně konformní domněnce svědčí ostatně i jiné části textu zákona. Např. i věřitel, jenž podává návrh na prohlášení konkursu, musí dokládat, že má proti dlužníkovi (splatnou) pohledávku (§ 4 odst. 2 zákona o konkursu a vyrovnání). Stejnou podmínku musí splnit i další navrhovatel přistupující k řízení a podávající návrh na prohlášení konkursu na téhož dlužníka dříve, než soud rozhodne o prohlášení konkursu (§ 4 odst. 4 ve spojení s § 4 odst. 2 zákona o konkursu a vyrovnání).

Nelze proto bez dalšího souhlasit s tvrzením navrhovatele, založeným na logickém výkladovém argumentu a *contrario*, dle něhož protiústavnost napadené věty spočívá mimo jiné v tom, že neurčuje postavení osoby oprávněné k podání odvolání v řízení po zrušení usnesení, jímž soud zamítl návrh na prohlášení konkursu pro nedostatek majetku, a neurčuje, v jakém směru jsou práva těchto osob omezena faktem, že do řízení vstupují až v této fázi, a to na rozdíl od explicitní úpravy uvedených otázek ve vztahu k „dalším navrhovatelům“. Uvedený argument nemůže uspět v konkurenci s legitimní domněnkou, dle níž zákonodárce nezamýšlel legiferovat ústavně nonkonformně, a povinností soudů dosahovat v rámci řízení ústavně konformního výkladu. Ústavní soud v minulosti opakovaně judikoval, že v situaci, kdy určité ustanovení právního předpisu umožňuje různé interpretace, z nichž jedna je v souladu s ústavními zákony České republiky, kdežto jiné jsou s nimi v rozporu, není dán důvod pro zrušení tohoto ustanovení. Úkolem všech státních orgánů v dané situaci je interpretovat dotyčné ustanovení ústavně konformním způsobem [srov. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 5/96 (nálezy byly vyhlášeny pod č. 286/1996 Sb. a uveřejněny ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 6, nálezy č. 98)]. Ačkoli zákon v napadené větě výslovně nestanoví, že věřitel využívající práva odvolání je omezen stavem řízení v době jeho přistoupení, nelze jen proto dospět k závěru, že tímto stavem omezen není. V souladu s požadavkem ústavně konformního výkladu je naopak třeba mít za to, že věřitel, jenž podává odvolání podle ustanovení § 12a odst. 5 věty druhé zákona o konkursu a vyrovnání, vstupuje podáním odvolání do již probíhajícího konkursního řízení obdobně jako „další navrhovatelé“, kteří rovněž do řízení vstupují po jeho začátku. Je tedy třeba aplikovat na něj analogicky i ustanovení § 4 odst. 4 části věty za středníkem, podle něhož pro dalšího navrhovatele platí stav řízení v době jeho přistoupení.

Ústavně konformním výkladem lze odstranit také pochybnosti stran lhůty k podání odvolání. Řízení je třeba pojímat jako celek, včetně řízení o odvolání. Pokud lze dospět k ústavně konformnímu závěru, že odvolatel vstupuje do probíhajícího řízení jako jeho účastník s rovnými právy, musí mu být stanovena lhůta k podání odvolání jen do doby, kdy řízení o návrhu na prohlášení konkursu ještě trvá. Odvolání tak může podat jen ve lhůtě počítané od doručení rozhodnutí soudu prvního stupně (poslednímu) účastníkovi. Ke stejným závěrům dospívá ostatně v zásadě jak sám Z. Krčmář ve svém komentáři k zákonu o konkursu a vyrovnání (IFEC Praha, 2000, str. 38), tak i autoři komentáře JUDr. Ing. Jaroslav Zelenka, Ph.D., a JUDr. Jolana Maršíková (Zákon o konkursu a vyrovnání, komentář, LINDE Praha, a. s., 2002, str. 316).

Navrhovatel dále uvádí, že věřitelé, kteří přistoupili k řízení, mohou podle ustanovení věty první § 12a odst. 5 zákona o konkursu a vyrovnání podat odvolání bez zřetele k tomu, zda mají pohledávku doloženu. Pokud se navrhovatel tímto argumentem snaží podložit své závěry o protiústavním znevýhodnění věřitelů, kteří k řízení nepřistoupili a kteří své pohledávky naopak musí při odvolání doložit (§ 12 odst. 5 věty druhé), nelze s ním souhlasit. Povinnost doložit svou pohledávku má každý věřitel, který podává návrh na prohlášení konkursu (§ 4 odst. 2 zákona o konkursu a vyrovnání). Ukládá-li stejnou povinnost specifické kategorii věřitelů i napadená věta, nejde o důkaz nerovnosti, ale naopak rovnosti uvnitř kategorie věřitelů. Námitka navrhovatele se zjevně vztahuje nikoli k napadené druhé větě ustanovení § 12a odst. 5, nýbrž k větě první téhož paragrafu a téhož odstavce, jež *prima facie* připouští, aby „další navrhovatel“ ve smyslu § 4 odst. 4 zákona o konkursu a vyrovnání, jenž založí svou účast v konkursním řízení až v době po vydání příslušného usnesení, mohl podat odvolání proti němu, aniž by svou pohledávku doložil. Navrhovatel nicméně tuto první větu nenapadl a Ústavní soud nemá důvod se jejím výkladem specificky zabývat.

VI.

Ústavní soud se tedy s argumenty navrhovatele, předestřenými v projednávaném návrhu, neztotožnil. Podotýká však, že je dle své ustálené judikatury vázán pouze petitem návrhu

na zahájení řízení. Není však vázán jeho odůvodněním. Proto není v rozporu s jeho posláním, když napadené ustanovení přezkoumá i z jiných hledisek [srov. např. nález I. ÚS 89/94 (nález byl uveřejněn ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 2, nález č. 58)]. Nad rámec argumentů uvedených v projednávaném návrhu se proto dále zabýval napadenou větou i z pohledu, že věřitel má současně s odvoláním doložit svou pohledávku, jež musí být pohledávkou peněžitou. Zohlednil přitom i případné porušení ratifikovaných a vyhlášených mezinárodních smluv o lidských právech a svobodách, jimiž je Česká republika vázána. Jak již totiž mimo jiné dovodil ve svém nálezu sp. zn. Pl. ÚS 36/01 (nález byl vyhlášen pod č. 403/2002 Sb. a uveřejněn ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 26, nález č. 80), ústavní zakotvení všeobecné inkorporační normy, a tím překonání dualistické koncepce vztahu práva mezinárodního a práva vnitrostátního (ústavní zákon č. 395/2001 Sb.), nelze interpretovat v tom smyslu, že by přivodilo odstranění referenčního hlediska ratifikovaných a vyhlášených mezinárodních smluv o lidských právech a základních svobodách pro posuzování vnitrostátního práva Ústavním soudem, a to s možnými derogačními důsledky. Rozsah pojmu ústavního pořádku totiž nelze vyložit toliko s ohledem na ustanovení čl. 112 odst. 1 Ústavy, nýbrž i vzhledem k ustanovení čl. 1 odst. 2 Ústavy. Ústavní soud potvrdil tento svůj závěr i v další své rozhodovací praxi [srov. nález sp. zn. I. ÚS 752/02 (nález bude uveřejněn ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 30)].

Ústavní soud znovu připomíná jeden z hlavních cílů zákona o konkursu a vyrovnání, jenž spočívá v ochraně práv věřitelů dlužníka, jenž se ocitne v úpadku. Podle ustanovení jeho § 4 odst. 1 zákona o konkursu a vyrovnání je oprávněn podat návrh na prohlášení konkursu dlužník nebo kterýkoli z věřitelů. Vznik situace úpadku (§ 1 odst. 2) se pojí nerozlišeně se závazky dlužníka, resp. pohledávkami věřitelů peněžitými či nepeněžitými. Vyžaduje se pouze, aby šlo o závazky/pohledávky „splatné“. S použitím teleologického, ale i systematického výkladu zákona o konkursu a vyrovnání (§ 1 odst. 2 je zařazen do jeho „úvodních ustanovení“) je podmínce „splatnosti“ svých pohledávek podrobena i skupina věřitelů ve smyslu napadené věty.

Každá fyzická nebo právnická osoba má právo pokojně užívat svůj majetek (čl. 1 odst. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, dále jen „Dodatkový protokol“). Užívání práv a svobod přiznaných Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakémkoli důvodu, jako je pohlaví, rasa, barva pleti, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, národnostní nebo sociální původ, příslušnost k národnostní menšině, majetek, rod nebo jiné postavení (čl. 14 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod).

„Splatná pohledávka“ je majetkovou hodnotou ve smyslu čl. 1 Dodatkového protokolu, neboť splňuje podmínky, které klade judikatura ESLP na pojem „legitimního očekávání“, které věřitel musí mít, že jeho pohledávka vůči dlužníkovi bude realizována a transformuje se v efektivní výkon vlastnického práva (jde o pohledávku zcela konkretizovanou, aktuální a vymahatelnou) (viz např. rozhodnutí o přijatelnosti ve věcech Malhous proti ČR z 13. 12. 2000, část B; Gratzinger a Gratzingerová proti ČR z 10. 7. 2002, § 68 a 72).

S ohledem na stanovené záruky práva na užívání majetku a jeho ochrany i práva nebýt při požívání práva pokojně užívat svůj majetek diskriminován není možné připustit závěr, že by věřiteli oprávněnými ve smyslu zákona o konkursu a vyrovnání mohli být pouze věřitelé se splatnými „peněžitými“ pohledávkami. Věřitelé s pohledávkami nepeněžitými nemohou být odkázáni až na fázi řízení po vyhlášení konkursu, jak to bez bližšího vysvětlení naopak tvrdí JUDr. Zelenka a JUDr. Maršíková ve svém již zmíněném komentáři, str. 18. Jejich postavení by v poměru k věřitelům s pohledávkami peněžitými bylo diskriminační, neboť by neodůvodněně zvýhodňovalo ochranu peněžitého majetku oproti majetku nepeněžitému. Příslušná ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání je třeba vykládat v souladu se zaručenými právy všech věřitelů. Napadená věta, která připouští právo odvolat se proti usnesení o zamítnutí návrhu na

prohlášení konkursu pro nedostatek majetku výslovně jen věřitelům s pohledávkou peněžitého charakteru, znevýhodňuje věřitele, kteří jsou schopni doložit pouze pohledávku nepeněžitou. Tím se zavádí mezi věřiteli ve smyslu napadeného ustanovení nerovnost, která není rozumně odůvodněna a má diskriminační povahu. Vzhledem k explicitně uvedené podmínce peněžitého charakteru pohledávky není žádný prostor k jeho ústavně konformnímu výkladu. K obdobnému názoru stran diskriminační povahy napadené věty v daném ohledu ostatně dospěl i Z. Krčmář ve svém komentáři k tomuto zákonu, ačkoli jej v projednávaném návrhu neuplatnil (Krčmář, Z.: Zákon o konkursu a vyrovnání, IFEC Praha, 2000, str. 38).

Ústavní soud proto z výše uvedených důvodů pro rozpor s ustanoveními čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 14 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod napadené ustanovení § 12a odst. 5 věty druhé zákona o konkursu a vyrovnání vyjádřené slovem „peněžitou“ podle § 70 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, dnem vyhlášení nálezu ve Sbírce zákonů zrušuje. Ve zbývajících částech návrhu s ohledem na výše uvedené důvody zamítl (§ 70 odst. 2 citovaného zákona).

Předseda Ústavního soudu:
JUDr. **Holeček** v. r.

Podle § 14 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, zaujala k rozhodnutí odlišné stanovisko soudkyně JUDr. Eliška Wagnerová.